

Jaakko Lehtonen

**SANEERAUSKOHTEIDEN SIIRTYMINEN KAUKOLÄMMÖSTÄ
MAALÄMMÖN KÄYTTÖÖN**

SANEERAUSKOHTEIDEN SIIRTYMINEN KAUKOLÄMMÖSTÄ MAALÄMMÖN KÄYTTÖÖN

Jaakko Lehtonen
Opinnäytetyö
Kevät 2012
Talotekniikan koulutusohjelma
Oulun seudun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun seudun ammattikorkeakoulu
Talotekniikan koulutusohjelma

Tekijä: Jaakko Lehtonen

Opinnäytetyön nimi: Saneerauskohteiden siirtyminen kaukolämmöstä maalämmön käyttöön

Työn ohjaaja: Mikko Niskala

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: kevät 2012 Sivumäärä: 30 + 3 liitettä

Tässä opinnäytetyössä tutkittiin ja vertailtiin saneerauskohteiden siirtymistä kaukolämmöstä maalämmön käyttöön. Opinnäytetyön esimerkkikohteina olivat asunto-osakeyhtiöt Saukonselkä ja Saukonrinne, jotka sijaitsevat Tampereella. Kohteiden kulutustietojen perusteella mitoitettiin lämpökaivokentät ja maalämpöjärjestelmän pääkomponentit. Lämpökaivokenttien suunnittelussa ja mitoituksessa apuna käytettiin EED-mitoitusohjelmaa ja takaisinmaksuaikojen määrittämiseksi laadittiin Excel-pohjainen laskentaohjelma.

Maalämpökaivojen porausten ja asennusten kustannukset sekä muiden maalämpöjärjestelmän komponenttien kustannukset asennuksineen tiedusteltiin maalämpöjärjestelmien suunnitteluun ja asennuksiin erikoistuneilta yrityksiltä. Kaukolämpöenergian hinnat selvitettiin Tampereen Kaukolämpö Oy:ltä ja sähköenergian hinnat tiedusteltiin Tampereen Sähkölaitokselta.

Takaisinmaksuajan laskentaohjelmalla vertailtiin maalämpöjärjestelmien hankintakustannuksia nykyisen lämmitysjärjestelmän energian kulutuksiin ja kustannuksiin. Nykyisillä energian hinnoilla takaisinmaksuajat asettuivat As Oy Saukonrinteessä 20,6 vuoteen ja As Oy Saukonselässä 15,7 vuoteen. Takaisinmaksuaikoihin vaikuttavia tekijöitä on saneerauskohteissa useita, ja esimerkiksi maalämpöpumpun vuotuinen lämpökerroin vaikuttaa merkittävästi takaisinmaksuaikojen pituuksiin.

Asiasanat:
maalämpö, lämpökaivot, saneeraus

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	3
SISÄLLYS	4
1 JOHDANTO	5
2 YLEISTÄ MAALÄMMÖSTÄ	6
2.1 Toimintaperiaatteet	7
2.2 Lainsäädäntö	8
3 MAALÄMPÖJÄRJESTELMÄN SUUNNITTELU	11
3.1 Lämmönkeruujärjestelmä	12
3.1.1 Maan koostumus ja mittaaminen	12
3.1.2 Lämpökaivot	13
3.2 Pääkomponenttien valinta	18
3.2.1 As Oy Saukonrinne	18
3.2.2 As Oy Saukonselkä	19
4 KANNATTAVUUDEN JA HINTOJEN VERTAILU	21
4.1 Maalämpöjärjestelmän hankintahinnan määrittäminen	21
4.2 Takaisinmaksuajan määrittäminen	22
5 YHTEENVETO	27
LÄHTEET	28
LIITTEET	
Liite 1 Kulutustiedot	
Liite 2 Lämpökaivojen mitoitustiedot	
Liite 3 Takaisinmaksuajan laskentaohjelma	

1 JOHDANTO

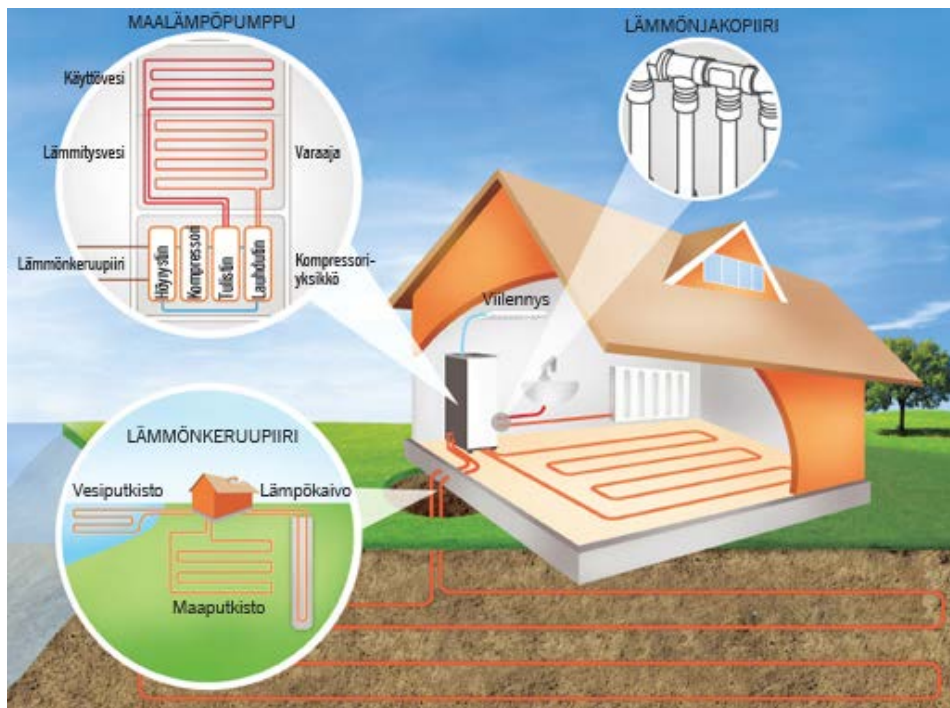
Tässä opinnäytetyössä tutkitaan ja selvitetään, kuinka kannattavaa saneerauskohteiden olisi siirtyä kaukolämmön sijasta maalämmön käyttöön, kun otetaan huomioon mm. asukasmäärät, aikaisempien vuosien kulutustiedot, kohteiden huoneistoala ja tilavuus. Työn esimerkkikohteina toimivat kaksi suurehkoa asunto-osakeyhtiötä Tampereen keskustan kupeessa Petsamon kaupunginosassa. Työn tilaajana toimii tamperelainen suunnittelutoimisto Rejlers Oy.

Viime vuosien kulutustietojen perusteella kohteisiin valitaan maalämpöjärjestelmät maalämpökaivokenttineen. Lämpökaivokenttien mitoituksen apuna käytetään lämpökaivojen mitoitukseen tarkoitettua Earth Energy Design -ohjelmaa. Maalämpöjärjestelmien ja lämpökaivojen kustannukset asennuksineen selvitetään kyseisiin järjestelmiin erikoistuneilta yrityksiltä. Kun maalämmön hankintakustannukset ja vuosittain tarvittavat lisäenergian kustannukset on saatu selville, niitä verrataan jo olemassa olevaan lämmitysjärjestelmään ja sen kuluttamaan energiaan ja kustannuksiin.

Uuden maalämpöjärjestelmän ja jo olemassa olevan lämmitysjärjestelmän vuosittaisia kustannuksia vertailtaessa saadaan selville uuden järjestelmän takaisinmaksuajan pituus. Lämpökertoimien, lämmitystehojen ja laitteistojen teknisen käyttöiän perusteella pohditaan, kuinka kannattavaa kyseisten kokoluokan rakennusten on siirtyä maalämmön käyttöön.

2 YLEISTÄ MAALÄMMÖSTÄ

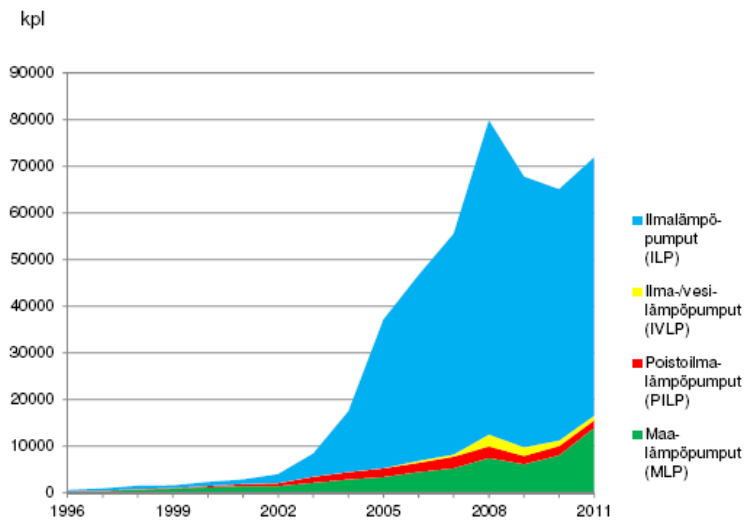
Maaperään varastoitunutta aurinkoenergiaa kerätään tähän tarkoitukseen tarkoitetulla lämpöpumpulla. Maalämpöjärjestelmä sisältää lämmönkeruuputkiston, jossa kiertävän liuoksen avulla maan varastoima lämpö siirretään höyrystin lämmönsiirtimeen. Lämmönkeruu voidaan suorittaa joko vesistöön sijoitetulla lämmönkeruuputkistolla maalämpökaivoja hyödyntäen tai noin 1 metrin syvyyteen, vaakasuoraan sijoitetulla lämmönkeruuputkistolla, kuten kuvassa 1 esitetään. (1.)

KUVA 1. Periaatekuva, miten maasta saatavaa lämpöä pystytään hyödyntämään (2)

Maalämpöpumppujen kiinnostavuus ja myynti on ollut vahvassa kasvussa niin uudisrakentamisessa kuin saneerauksissakin koko 2000-luvun ajan. Kuvassa 2 esitetään lämpöpumppujen asennusten määrän kehitystä vuodesta 1996 lähtien. Vuonna 2011 maalämpöpumppujen myynti kasvoi 8 000 kappaleesta

14 000 kappaleeseen eli noin 72 %. Uusiutuvan energian käytön lisäämisinvestointeihin kohdistettu energia-avustus sekä yleinen energian hinnan nousu on osaltaan kiihdyttänyt maalämpöratkaisujen menekkiä. (3.)

KUVA 2. Suomessa asennettujen lämpöpumppujen kappalemäärät vuosina 1996–2011 (4, s. 2)

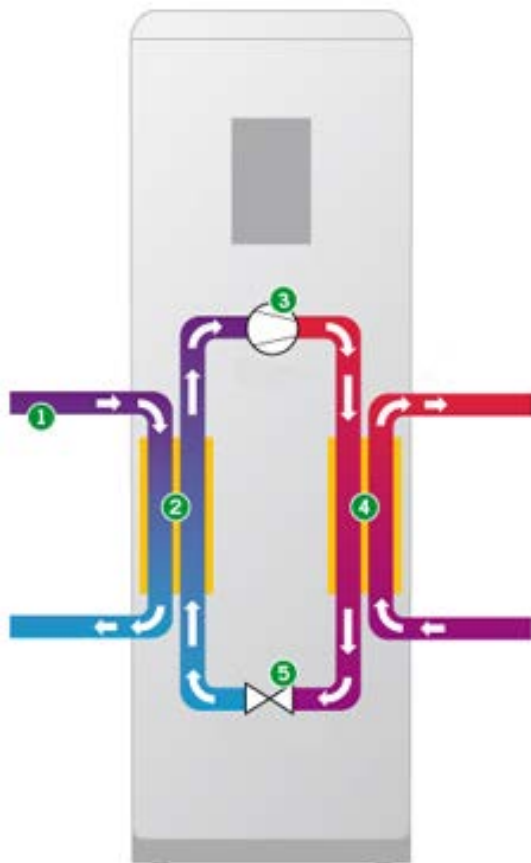
Viime vuosien hyvien kokemusten myötä maahan porattavien lämpökaivojen käyttö on yleistynyt. Lämpökaivojen etuina ovat porakaivosta huomattavasti korkeampi energiansaanto verrattuna maahan kaivettuun vaakaputkistoon, ja lisäksi vältetään laajoilta pintamaan kaivutöiltä. Lämpökaivoilla toteutettu lämmönkeruujärjestelmä on maisemallisesti lähes huomaamaton ja käyttömukavuudeltaan toimintavarma. (1.)

2.1 Toimintaperiaatteet

Maalämpöjärjestelmässä lämpö siirtyy kolmen piirin välillä. Maapiirissä kiertävä jäätymisenestoaine-vesiseos kerää maaperään varastoitunutta lämpöä talteen. Lämmönkeruuputkistossa kiertävä lämmönkeruuneste lämpenee maapiirissä 1–4 °C:seen. Lämpöpumpun höyrystimeen saavuttuaan lämmönkeruuneste luovuttaa maaperästä keräämänsä lämpöenergian lämpöpumpun kylmäaineeseen. (5.)

Höyrystimen läpi virtaava lämmönkeruuneste siirtää maasta hyödyksi saatua lämpöenergiaa maalämpöpumpun suljetussa kylmäainekierrossa kiertävään

kylmäaineeseen. Kylmäaine höyrystyy vakioämpötilassa, ja kun kaikki kylmäaine on höyrystynyt, höyry tulistuu. Höyrystynyt kylmäaine johdetaan kompressorille, jossa höyry puristuu korkeaan paineeseen ja lämpenee. Kompressorissa tapahtuva puristus vaatii työtä, joka saadaan aikaan sähkömoottorilla. Kompressorin jälkeen kuumentunut kylmäainehöyry johdetaan lauhduttimeen, josta höyryn varastoima lämpöenergia siirtyy lämmitysjärjestelmässä kiertävään veteen. Samalla, kun kuumasta kylmäaineesta otetaan lämpöä lämmitysjärjestelmässä kiertävään veteen, kylmäaineen lämpötila laskee eli tulistus poistuu ja höyryn muodossa oleva kylmäaine tiivistyy jälleen korkeapaineiseksi nesteeksi. Kylmäaine palautuu takaisin höyrystimelle paisuntaventtiilin kautta, jossa nesteen paine lasketaan. Lämpöpumpun toimintaperiaate esitetään kuvassa 3. (5.)

1. Lämmönkeruuneste kiertää suljetussa lämmönkeruu piirissä.
2. Höyrystimessä lämmönkeruuneste kohtaa lämpöpumpun kylmäaineen.
3. Kompressorin puristaa kaasun korkeaan paineeseen.
4. Kompressorissa syntynyt lämpö johdetaan lauhduttimen kautta lämmitysjärjestelmään.
5. Paisuntaventtiilissä kylmäaineen paine lasketaan.

KUVA 3. Maalämpöpumpun toimintaperiaate ja komponentit (6)

2.2 Lainsäädäntö

Maalämpöjärjestelmää suunniteltaessa on otettava huomioon muutamia tärkeitä lainsäädännöllisiä seikkoja sekä ympäristön ja olemassa olevan asemakaavan kannalta huomattavia riskitekijöitä. Varsinkin kaupunkialueilla ja tiheään asutuilla seuduilla lainsäädännön ja minimietäisyyksien kanssa tulee olla tarkkana.

Lähtökohtaisesti tilanne on se, ettei lämpökaivon poraaminen ja lämmönkeruuputkiston asentaminen edellytä lupaa. Uudisrakennuskohteen lämmitysjärjestelmää koskevat kysymykset käsitellään rakennusluvan yhteydessä. Sen sijaan lämpökaivon poraamista tai lämmönkeruuputkiston asentamista tai niiden suunnittelua tilanteissa, joissa maalämpöä halutaan hyödyntää rakennuksen lämmitysjärjestelmää vaihdettaessa tai uusittaessa tai lisälämmönlähteenä, ei tällä hetkellä säädellä maankäyttö- ja rakennuslainsäädännössä. Nykyisen lainsäädännön seurauksena kunnat ovat ratkaisseet luvan tarpeen eri tavoin. Kuntaliiton vuonna 2009 tekemän kyselyn tuloksena 68,5 %:ssa kunnista ei ole lainkaan viranomaisvalvontaa kyseisessä asiassa. Osassa kunnista lämpökaivon poraamiselle vaaditaan rakennuslupa, osassa toimenpidelupa ja osalle riittää toimenpideilmoitus. Oman kunnan kanta kyseiseen asiaan kannattaa selvittää paikallisesta rakennusvalvonnasta. (7, s. 1–3.)

Kaupunkialueille ja keskustojen liepeille suunniteltaessa maalämpöratkaisua on hyvä olla yhteydessä paikalliseen rakennusvalvontaan. Rakennusvalvonnasta saa selville, onko alueelle mahdollista rakentaa maalämpöjärjestelmää. Kaupunkialueilla maanalainen tila saattaa olla kaavoitettu muuhun tarkoitukseen tai poraaminen saattaa estyä jo porattujen lämpökaivojen takia. Myös maanpinnan alapuolella olevien rakenteiden kuten putkien ja johtojen sijainti on tärkeää selvittää mahdollisten vaurioiden välttämiseksi. Rakennusvalvonnasta saa tietoa myös alueen pohjavesialueista ja vedenottamoista. Yksi lämpökaivojen poraamiseen ja lämmönkeruuputkistojen asentamiseen liittyvistä riskeistä on pohjaveden tai vesistön pilaantuminen suoraan tai välillisesti. Ongelman voi aiheuttaa lämmönsiirtonesteen vuoto pohjaveteen, pinnalta valuvien vesien pääsy pohjaveteen tai kalliopohjaveden eri kerrostumien sekoittuminen keskenään. (7, s. 1–3.)

Lämpökaivojen sijoittelussa on otettava huomioon porauskaluston pääsy porattavalle alueelle sekä muutamia minimietäisyyksiä rakennuksista sekä muista LVI-teknisistä ratkaisuista riski- sekä ongelmatilanteiden välttämiseksi. Sopivat etäisyydet voivat vaihdella porareiän kaltevuuskulmasta, pohjaveden virtausolosuhteista ja maaperästä riippuen. Minimietäisyyksiä on esitetty taulukossa 1.

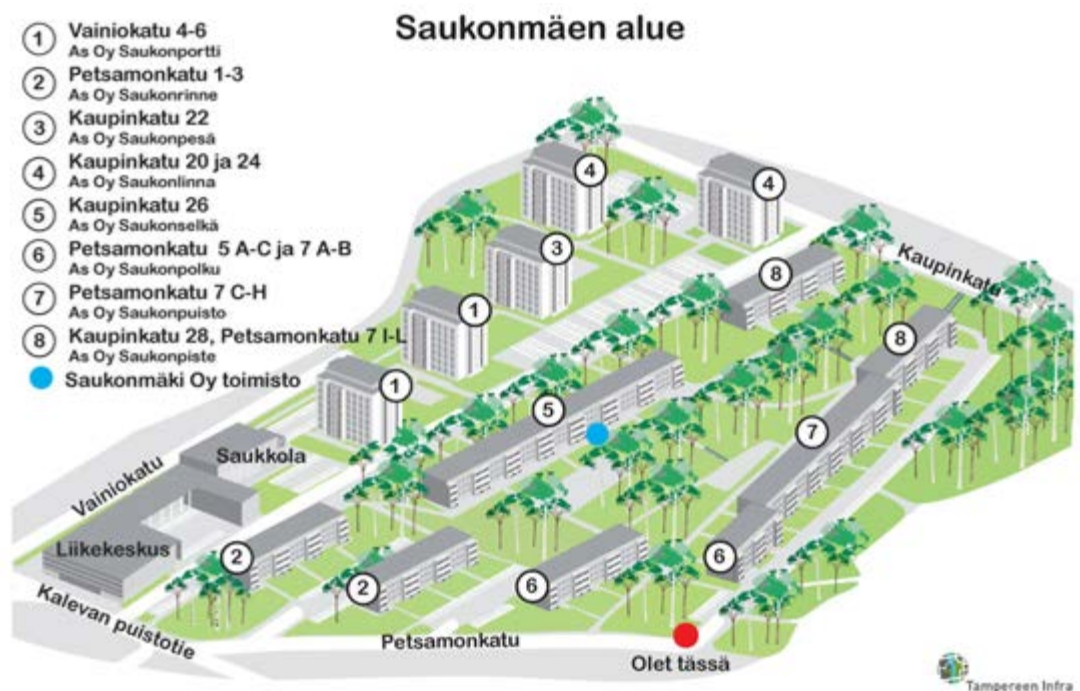
TAULUKKO 1. Lämpökaivon suositeltavat minimietäisyydet eri kohteisiin (8, s. 22)

Kohde	Suosittelu minimietäisyys
Lämpökaivo	20 m*
Porakaivo	40 m
Rengaskaivo	20 m
Rakennus	3 m
Kiinteistön raja	10 m*
Kiinteistökohtainen jätevedenpuhdistamo	Kaikki jätevedet 30 m, Harmaat vedet 20 m
Viemärit ja vesijohdot	5 m

*porareian ollessa pystysuora

3 MAALÄMPÖJÄRJESTELMÄN SUUNNITTELU

Tässä opinnäytetyössä maalämpöjärjestelmien suunnitteluun käytettävät esimerkkikohteet sijaitsevat Saukonmäen asuinalueella Tampereella. Saukonmäen asuinalue käsittää useita taloyhtiöitä, joista kahta käytetään tässä työssä esimerkkikohteina. Saukonmäki sijaitsee hieman sivummalla Tampereen ydinkeskustasta, Petsamon kaupunginosassa. Tällä alueella on ollut pysyvää asutusta jo 1700-luvulta lähtien, mutta sotien jälkeen Saukonmäen alueelle alettiin järjestelmällisesti rakentaa asuintaloja. Rintamamiestalojen aika oli tullut päätökseen 1960-luvun puolivälin aikoihin, jolloin Saukonmäen alueelle alettiin rakentaa nykyisiä asuinkerrostaloja. Tässä työssä tutkailtavat kohteet ovat As Oy Saukonselkä (1968), sekä As Oy Saukonrinne (1966). Kohteet löytyvät kuvasta 4.

KUVA 4. Saukonmäki Oy (9)

Molempiin taloyhtiöihin on viime vuosien aikana tehty ikkunaremontti ja vanhat ikkunat on vaihdettu uusiin 3-lasiin ikkunoihin. Muuten rakennukset ovat rakenteellisesti alkuperäiset. Lämmönjaon molemmissa taloyhtiöissä hoitaa vesikiertoinen patteriverkosto ja ilmanvaihtona toimii koneellinen poisto.

3.1 Lämmönkeruujärjestelmä

3.1.1 Maan koostumus ja mittaaminen

Lämpökaivoja mitoittaessa maan koostumuksen ja maan kerrostuneisuuden mahdollisimman tarkka tietäminen helpottaa mitoitusta ja tekee mitoituksesta tarkempaa. Suurempien lämpökaivokenttien mitoittamisessa olisi syytä tehdä porattavalla alueella TRT (Thermal Response Test) -mittaus, jotta energiakentän ja maalämpöjärjestelmän toimivuus voidaan optimoida ja välttää mm. alija ylimitoituksilta.

Terminen vastetestti eli TRT-mittaus selvittää energiakaivon termisiä ominaisuuksia. Käytännössä terminen vastetestti jäljittelee käänteisesti lämpöpumpun toimintaa. Testissä mitataan, kuinka paljon kallio pystyy vastaanottamaan lämpöä. (10.)

Mittaus suoritetaan tehtävään suunnitellulla TRT-vaunulla. Termisessä vastetestissä energiakaivossa kierrätettävää lämmönkeruunestettä lämmitetään TRT-laitteessa ja kierrätetään kaivossa laitteiston pumpun avulla. Mitattaessa kaivon menevän ja sieltä palaavan nesteen lämpötilaa saadaan tulkittua kallioperän tehollinen lämmönjohtavuus sekä energiakaivon lämpövastus. Näiden tulosten perusteella voidaan suunnitella ja mitoittaa lämmitys- ja jäähdytyskäyttöön soveltuvia geoenergiajärjestelmiä. (11.)

Tehollinen lämmönjohtavuus kertoo kallioperän lämmönjohtavuudesta ja mahdollisesta veden virtauksesta lämpökaivossa. Mitä korkeampi lämmönjohtavuus on, sitä paremmin lämpö siirtyy kaukaakin kallioperästä energiakaivon lähelle ja siitä lämmönkeruunesteeseen. Mitä korkeampi lämmönjohtavuus on, sitä enemmän lämpöä kalliosta voidaan ottaa. Energiakaivon lämpövastus kuvaa lämmönkeruuputkiston ja lämpökaivon ominaisuuksien vaikutusta lämmönsiirtymiseen kallioperästä lämmönkeruunesteeseen. Mitä pienempi on energiakaivon lämpövastus, sitä paremmin kallioperän lämpö siirtyy lämmönkeruunesteeseen. (11.)

Tässä opinnäytetyössä tutkittavien esimerkkikohteiden osalta TRT-mittausta ei suoritettu. Lämpökaivoja mitoittaessa pyrittiin käyttämään mahdollisimman tarkkoja, joskin keskimääräisiä kallioperän ominaisuuksia Tampereen alueella. Taulukossa 2 on esitetty ominaisuuksia yleisimmille Suomen kallioperässä esiintyvillä kivilajeille. Lämpökaivojen mitoitukseen käytetyt kallioperän ominaisuudet on esitetty taulukoissa 3 ja 4 maaperän ominaisuudet alaotsikon alapuolella.

TAULUKKO 2. Kivi- ja maalajien lämmön varastointikapasiteetteja (12, s. 13)

Väliaine	Lämmönjohtavuus W/m K	Lämpökapasiteetti kJ /kg °C	Tilavuuden lämpökapasiteetti kWh/m ³ °C
Graniitti	2,9 - 4,2	830	0,62
Hiekkakivi	3,0 - 5,0	730	0,55
Saviliuske	1,7 - 3,5	850	0,66
Kalkkikivi	1,7 - 3,0	840	0,63
Kvartsiitti	5,0 - 7,0	790	0,58

3.1.2 Lämpökaivot

Lämpökaivojen mitoitus tehtiin ruotsalaisella lämpökaivojen suunnitteluun ja mitoitukseen tarkoitetulla Earth Energy Designer -ohjelmalla. Ohjelma on suhteellisen helppokäyttöinen. Jos mitoitettavasta kohteesta on tiedossa tarkat energian kulutustiedot tai energiaselvitykset sekä maaperän ominaisuudet, ohjelmalla on mahdollista mitoittaa suuriakin lämpökaivokenttiä suhteellisen tarkasti.

EED-ohjelmaan syötettiin tiedot kohteiden viimevuosien kulutuksista, maaperän ominaisuuksista, lämpökaivon ominaisuuksista sekä käytettävästä lämmönsiirtonesteestä. Ohjelmaan syötetyt tiedot esitetään kohteittain taulukoissa 3 ja 4. Ohjelmaan syötetyt maaperän tiedot pyrittiin valitsemaan mahdollisimman hyvin Tampereen olosuhteita edustaviksi. Rakennusten lämmitysenergian kulutukset saatiin tietoon isännöitsijältä. Kulutustiedot esitetään liitteessä 1.

TAULUKKO 3. As Oy Saukonrinne ohjelmaan syötetyt tiedot

Peruskuorma		
Vuotuinen lämmöntarve	579000	kWh
Lämpökerroin COP	3	
Maaperän ominaisuudet		
Lämmönjohtokyky	3,5	W/(m*K)
Tilavuuslämpökapasiteetti	2,4	MJ/(m ³ *K)
Maanpinnan lämpötila	5	°C
Maaperän lämpövuoto	0,04	W/m ²
Lämpökaivo		
Tyyppi	Normi-U	
Syvyys	200	m
Väli	20	m
Halkaisija	139,7	mm
Täyte	Vesi	
Täytteen lämmönjohtavuus	0,6	W/(m*K)
U-putki		
Materiaali	PE DN50 PN6	
Ulkohalkaisija	50	mm
Seinämän paksuus	2,9	mm
Lämmönjohtokyky	0,420	W/(m*K)
Putkiväli	85	mm
Lämmönsiirtoneste		
Neste	etanoli	25 %
Lämmönjohtokyky	0,044	W/(m*K)
Ominaislämpökapasiteetti	4250	J/(Kg*K)
Tiheys	960	Kg/m ³
Viskositeetti	0,007600	Kg/(m*s)
Jäätymispiste	- 15	°C

TAULUKKO 4. As Oy Saukonselän ohjelmaan syötetyt tiedot

Peruskuorma		
Vuotuinen lämmöntarve	617000	kWh
Lämpökerroin COP	3	
Maaperän ominaisuudet		
Lämmönjohtokyky	3,5	W/(m*K)
Tilavuuslämpökapasiteetti	2,4	MJ/(m ³ *K)
Maanpinnan lämpötila	5	°C
Maaperän lämpövuoto	0,04	W/m ²
Lämpökaivo		
Tyyppi	Normi-U	
Syvyys	200	m
Väli	25	m
Halkaisija	139,7	mm
Täyte	Vesi	
Täytteen lämmönjohtavuus	0,6	W/(m*K)
U-putki		
Materiaali	PE DN63 PN10	
Ulkohalkaisija	63	mm
Seinämän paksuus	5,8	mm
Lämmönjohtokyky	0,420	W/(m*K)
Putkiväli	76	mm
Lämmönsiirtoneste		
Neste	etanoli	25 %
Lämmönjohtokyky	0,044	W/(m*K)
Ominaislämpökapasiteetti	4250	J/(Kg*K)
Tiheys	960	Kg/m ³
Viskositeetti	0,007600	Kg/(m*s)
Jäätymispiste	- 15	°C

EED-ohjelmaan syötettiin erikseen tiedot lämmitykseen sekä käyttöveden lämmittämiseen tarvitsemista lämmitysenergioista. Lämpimän käyttöveden määrän on arvioitu olevan noin 50 % kokonaisvedenkulutuksesta. Lämpimän käyttöveden tarvitsemat lämpöenergiat lasketaan kaavalla 1 (13, s. 26).

$$Q_{lkv,netto} = \rho_v * C_{pv} * V_{lkv} * (T_{lkv} - T_{kv}) / 3600$$

KAAVA 1

$Q_{lkv,netto}$ = käyttöveden lämmityksen tarvitsema lämpöenergia, kWh

ρ_v = veden tiheys, 1 000 kg/m³

C_{pv} = veden ominaislämpökapasiteetti, 4,2 kJ/kgK

V_{lkv} = lämpimän käyttöveden kulutus, m³

T_{lkv} = lämpimän käyttöveden lämpötila, °C

T_{kv} = kylmän veden lämpötila, °C

3600 = kerroin, jolla suoritetaan laatumuunnos kilowattitunneiksi, s/h

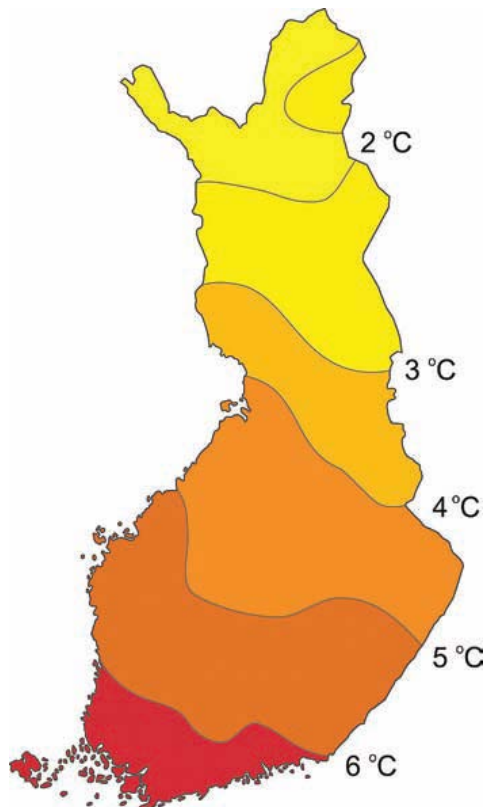
Asunto-osakeyhtiö Saukonrinteen käyttöveden vaatima lämmitysenergia on

$$Q_{lkv,netto} = 1000 \frac{kg}{m^3} * 4,2 \frac{kJ}{kgK} * 2095 m^3 * (55^\circ - 5)C \div 3600 = 122\,280,3 kWh.$$

Asunto-osakeyhtiö Saukonselän käyttöveden vaatima lämmitysenergia on

$$Q_{lkv,netto} = 1000 \frac{kg}{m^3} * 4,2 \frac{kJ}{kgK} * 2053 m^3 * (55^\circ - 5)C \div 3600 = 119\,758,3 kWh.$$

Maaperän lämmönjohtavuutena käytettiin 3,5 W/(m*K), tilavuuslämpökapasiteettina käytettiin 2,4 MJ/(m³K) ja lämpövuon tiheytenä 0,04 W/m². Maanpinnan vuotuinen keskilämpötila on Tampereen alueella 5 °C (kuva 5).

KUVA 5. Maanpinnan lämpötilan vuotuinen keskiarvo (6, s. 8)

Lämpökaivojen mitoituksessa mitoituskriteereinä olivat lämpökaivojen etäisyydet toisistaan sekä lämpökaivojen syvyydet. Etäisyyksiksi kaivoille asetettiin 20–25 metriä. Koska kohteet ovat suhteellisen suuria, kaivojen lukumäärät nousevat melko suuriksi. Kohteiden suuruudesta huolimatta lämpökaivot mitoitettiin ulottumaan mahdollisimman vähän yli 200 metrin, koska kustannuksiltaan reilusti yli 200 metrin lämpökaivot tulevat kalliimmiksi, kuin useamman hieman matalamman kaivon poraaminen.

Lämpökaivojen mitoituksessa otettiin huomioon myös putkierottimien käyttö. Ilman putkierottimia lämmönkeruuputkistojen haarat sijaitsevat kaivoissa sattumanvaraisesti ja niiden etäisyydet toisistaan ovat vaikeasti arvioitavissa. Lämpökaivojen mitoituksessa haarat pyrittiin sijoittamaan mahdollisimman etäälle toisistaan, jotta lämmönkeruupiiriin menevä kylmä liuos ei viilentäisi keruupiiristä palaavaa lämpimämpää liuosta. Kohteiden lämpökaivoratkaisut esitetään liitteessä 2.

Lämpökaivojen poraus- ja kaivualueiksi valikoituivat tie- ja piha-alueet. Lämpökaivojen päälle sijoitetaan teräsbetoninen huoltokaivo. Tie-alueilla huoltokaivot tehdään kestäväksi raskaiden ajoneuvojen liikennöintiä ja piha-alueilla huoltokaivot maisemoidaan, jolloin kaivoista ei jää alueelle kosmeettista haittaa.

3.2 Pääkomponenttien valinta

Molempiin esimerkkikohteisiin pyrittiin valitsemaan maalämpöratkaisut, jotka ovat kokonaisuudessaan ajateltuna kustannustehokkaimpia ratkaisuja. Maalämpöjärjestelmien mitoituksessa ja valinnassa tehtiin yhteistyötä maalämpöjärjestelmien suunnitteluun ja asennuksiin erikoistuneen Greenheat-yrityksen kanssa. Suurin syy, miksi yhteistyö Greenheatin kanssa oli tiivistä, oli yritykseltä saatu hinnoittelu maalämpöratkaisuihin. Valituissa ratkaisuissa pyrittiin hyötysuhteen maksimointiin niin lämmönkeruussa kuin komponenttien valinnassakin. Osittain pyrkimys hyötysuhteen maksimointiin vaikutti siihen, että maalämpöjärjestelmien toteutuksista tuli hieman kalliimpia. Käyttökustannukset kuitenkin saatiin näin jäämään hieman alhaisemmiksi. (14.)

Toteutuksen laajuudessa on erityisesti huomioitu myös edessä oleva putkistoremontti. Lämmöntuotantojärjestelmän uusimisen yhteydessä tehtävä putkistosaneeraus on taloyhtiölle kokonaisuudessaan kustannustehokas toteutusratkaisu. Kun kerralla laitetaan kuntoon koko taloyhtiön LVI-tekniikka, niin lähitulevaisuudessa vältytään suurilta saneerauksilta ja korjauskustannuksilta. Osa suunnitellun putkistoremontin kustannuksista siirtyy maalämmön kustannuksiin. Suunnitellut maalämpöjärjestelmät sisältävät kaikki asennukset, tarvikkeet ja laitteet pois lukien pintamaan kaivutyöt kaivoilta lämmönjakohuoneisiin. (14.)

3.2.1 As Oy Saukonrinne

Asunto-osakeyhtiö Saukonrinne on opinnäytetyössä tutkittavista kohteista hieman pienempi. Tarkemmat tiedot kohteesta esitetään liitteessä 1. Lämmönjakoa Saukonrinteessä hoidetaan vesikiertoisella patteriverkostolla, jonka toisiopiirin lämpötilat ovat 60/80 °C. Asunto-osakeyhtiö Saukonrinteeseen valittiin neljä Jämä Star 40 -maalämpöpumppua (kuva 6). Maalämpöpumppujärjestelmä kattaa rakennuksen lämmitystehon tarpeesta 60–70 % ja lämmitysenergian tarpeesta maalämmöllä katetaan yli 90 %. Lämminvesivaraajiksi valittiin kaksi Jämä

VLM700 -varaajaa. Lämminvesivaraajat toimivat puskurivaraajina ja niissä suoritetaan lämpimän käyttöveden esilämmitys. As Oy Saukonrinteen mitoitusperusteet esitetään taulukossa 5.

TAULUKKO 5. As Oy Saukonrinteen mitoitusperusteet (14.)

Lämpöpumpputeho	136 kW
Sähkökattilateho	88 kW
Lämmitysvaraajan tilavuus	2*700 L

Maalämpöpumpun vuotuisena lämpökertoimena käytettiin 3,0. Saukonrinteen valitulla maalämpöratkaisulla kulutus olisi noin 193 000 kWh vuodessa. Kulutus sisältää maalämmön, lisä- ja varavoiman sekä kiertovesipumppujen kulutuksen. Maasta saatava lämpöenergia on noin 386 000 kWh vuodessa eli tuon verran taloyhtiö tulisi vuodessa säästämään lämmityskuluissa siirryttyään maalämmön käyttöön. Maaperästä saatava vuosittainen energiaprofiili esitetään liitteessä 2/2.

3.2.2 As Oy Saukonselkä

Asunto-osakeyhtiö Saukonselkä on tässä opinnäytetyössä tutkittavista kohteista pinta-alaltaan ja kulutuksiltaan hieman suurempi kohde. Tarkemmat tiedot myös tästä kohteesta esitetään liitteessä 1. Lämmönjaon Saukonselässä hoitaa vesikiertoinen patteriverkosto, jonka toisiopiirin lämpötilat ovat 70/50 °C. Asunto-osakeyhtiö Saukonselkään valittiin neljä Jämä Star 40 -maalämpöpumppua (kuva 6). Maalämpöpumppu kattaa rakennuksen lämmitystehon tarpeesta 60-70 % ja lämmitysenergian tarpeesta maalämmöllä katetaan yli 90 %. Lämminvesivaraajaksi valittiin Jämän VLM700 varaaja. Lämminvesivaraaja toimii puskurivaraajana ja siinä suoritetaan lämpimän käyttöveden esilämmitys. As Oy Saukonselän mitoitusperusteet esitetään taulukossa 6.

TAULUKKO 6. As Oy Saukonselän mitoitusperusteet (14.)

Lämpöpumpputeho	126 kW
Sähkökattilateho	150 kW
Lämmitysvaraajan tilavuus	700 L

Maalämpöpumpun vuotuisena lämpökertoimena käytettiin 3,0. Saukonselkään valitulla maalämpöratkaisulla kulutus olisi noin 206 000 kWh vuodessa. Kulutus sisältää maalämmön, lisä- ja varavoiman sekä kiertovesipumppujen kulutuksen. Maasta saatava lämpöenergia on noin 411 000 kWh vuodessa, tuon verran taloyhtiö säästäisi lämmityskuluissa, jos siirtyisi maalämmön käyttöön. Maaperästä saatava vuosittainen energiaprofiili esitetään liitteessä 2/4.

KUVA 6. Jämän maalämpöpumppu

4 KANNATTAVUUDEN JA HINTOJEN VERTAILU

4.1 Maalämpöjärjestelmän hankintahinnan määrittäminen

Saneerauskohteisiin valittaessa ja mitoittaessa maalämpöjärjestelmää lopullisiin hankintakustannuksiin vaikuttavia tekijöitä on useita. Kokonaiskustannuksiin on huomioitava maalämpöjärjestelmän lisäksi taloyhtiön käyttövesiputkiston ja lämmönjaon todennäköinen uusiminen, kellarikerrosten ja lämmönjakohuoneen rakennustekniset muutokset sekä rakennuksen iästä riippuen asbestityöt. Uudiskohteisiin verrattuna muuttuvia tekijöitä on paljon, minkä seurauksena jokainen saneerauskohde on täysin omanlaisensa.

Esimerkkikohteiden maalämpöjärjestelmien hankintahinnat tiedusteltiin Greenheat-maalämpötoimittajalta. Taloyhtiöille mitoitettujen ja laskettujen maalämpöjärjestelmien hankintakustannuksiin sisältyvät niin LVI-tekniset kuin rakennusteknisetkin työt asennuksineen ja tarvikkeineen. Hinnoittelusta huomaa, kuinka paljon rakennusteknisten töiden laajuus vaikuttaa lopullisiin kustannuksiin.

Taloyhtiöt ovat suuruusluokaltaan kohtuullisen samankokoisia, mutta isona erona on se, että As Oy Saukonrinne koostuu kahdesta samankokoisesta asuinrakennuksesta, kun taas As Oy Saukonselkä käsittää vain yhden isomman asuinrakennuksen, kuten kuvasta 4 ilmenee. Tämä yksityiskohta selittää syyn sille, miksi Saukonrinteen maalämpöratkaisu on huomattavasti Saukonselkää kalliimpi. Rakennustekniset työt eivät ole Saukonrinteessä merkittävästi laajemmat kuin Saukonselässä, mutta lämpökaivokentästä lämpöenergian jakaminen rakennusten omiin lämmönjakohuoneisiin lisää kustannuksia huomattavasti.

Asunto-osakeyhtiö Saukonrinteeseen mitoitettun ja lasketun maalämpöjärjestelmän hankintahinta on 232 337 € ja asunto-osakeyhtiö Saukonselkään mitoitettun maalämpöjärjestelmän hankintahinta on 177 956 €. Vaikka As Oy Saukonrinne on esimerkkikohteista pinta-alaltaan ja kulutuksiltaan hieman pienempi kohde kuin As Oy Saukonselkä, sen kokonaiskustannukset nousevat selvästi As Oy Saukonselkää korkeimmiksi. Saukonrinteen lämpökaivokentästä kerätään ja johdetaan lämpöenergiaa rakennusten omiin lämmönjakohuoneisiin.

Lämpökaivokentästä molempien asuinrakennusten omille lämmönjakohuoneille vedettävät lämpöputkivedot nostavat kokonaishankintahintaa huomattavasti.

4.2 Takaisinmaksuajan määrittäminen

Saatujen hankintakustannusten pohjalta lähdettiin määrittämään maalämpöjärjestelmien takaisinmaksuaikoja. Takaisinmaksuaikojen määrittelemiseksi laadittiin Excel-pohjainen laskentaohjelma, josta tietoa on liitteessä 3. Laskentaohjelmasta pyrittiin tekemään mahdollisimman selkeä ja helppokäyttöinen, jotta sen hyödyntäminen tulevaisuudessakin olisi mahdollista.

Esimerkkikohteiden kulutustiedot syötettiin laskentaohjelmaan. Lämmitykseen käytettävä energia normitettiin ilmatieteenlaitokselta saamien tarkkojen lämmitystarvelukujen mukaan vastaamaan normaalia lämmitysvuotta (15). Lämpimään käyttövedeen kulutettava lämmitysenergian määrä laskettiin laskentaohjelmassa kahdella eri versiolla. Versiossa yksi käyttöveden kuukausittaisen kulutuksen selvittämiseen käytettiin kolmen keskikesän kuukauden lämmitykseen käytettävää energiaa. Kesäkuussa, heinäkuussa ja elokuussa rakennusten lämmittämiseen tarvittava energia on hyvin pientä, jolloin valtaosa näiden kuukausien kuluttamasta energiasta kuluu käyttöveden lämmittämiseen. Näiden kolmen kuukauden keskiarvojen pohjalta laskettiin vuosittainen lämpimän käyttöveden vaatima lämmitysenergia.

Versiossa kaksi käyttöveden kuukausittaisen kulutuksen selvittämiseen käytettiin rakennusten asukasmääriä. Kuukausittainen lämpimän käyttöveden vaatima energia laskettiin kaavalla 2.

$$Q_{MWh/kk} = n_{hlö} \times V_{lkv,omin,henk} \times 365 \times 58/12/1000 \quad \text{KAAVA 2}$$

$Q_{MWh/kk}$ = käyttöveden lämmittämiseen kuluva energia MWh

$n_{hlö}$ = asukkaiden lukumäärä

$V_{lkv,omin,henk}$ = lämpimän käyttöveden ominaiskulutus, dm^3 henkilöä kohti vrk:ssa

365 = vuorokaudet vuodessa

12 = kuukausien määrä vuodessa

58 = veden lämmittämiseen (lämpötilan muutos 50 °C) tarvittava energiamäärä vesikuutiota kohden, kWh/m³

1 000 = kerroin, jolla suoritetaan laatumuunnos megawattitunneiksi, MWh

Version kaksi laskukaava on johdettu Suomen rakentamismääräyskokoelman osan D5 kaavasta (13, s. 26). Kaavalla saatava käyttöveden kulutus poikkeaa huomattavasti versiolla yksi saatavasta kulutuksesta. Yhtenä syynä tähän on rakennuksista saatujen asukastietojen epätarkkuus. Koska rakennusten lämpimän käyttöveden kulutusta ei saatu tarkasti selville, Suomen rakentamismääräyskokoelman osan D5 kaavaa 5.1.1 ei pystytä suoranaisesti hyödyntämään (13, s. 26). Näistä syistä lopulliseen takaisinmaksuajan määrittämiseen käytettiin versiota yksi lämpimän käyttöveden energian kulutuksen selvittämiseen. Laskuversiossa yksi on etuna myös se, että siinä otetaan huomioon lämpimän käyttöveden kierto.

Laskentaohjelmassa otettiin huomiin maalämpöön siirtymisen lisäksi myös kohteisiin samalla kertaa suoritettavat putkistosaneeraus. Kohteisiin tehdään käyttövesiputkiston uusiminen ja samalla uusitaan patteriventtiilit ja lämmönjako sekä suoritetaan lämmitysverkoston tasapainotus. Laskentaohjelmaan on arvioitu näiden uusimisten myötä saavutettavan 7 %:n säästö lämmityksessä ja 10 %:n säästö käyttövedessä.

Takaisinmaksuaikojen määrittämiseksi laskentaohjelmaan on otettu selville myös uuden kaukolämpölaitteiston hankintahinta. Tässä opinnäytetyössä esimerkkeinä käytettäviin kohteisiin uusitaan joka tapauksessa lämmöntuotantojärjestelmä, koska nykyiset järjestelmät ovat teknisen käyttöikänsä lopussa. Kaukolämpölaitteiston hinnan suuruusluokka tiedusteltiin Tampereen Kaukolämpö Oy:ltä kiinteistön tilausvesivirta huomioon ottaen (16). Kaukolämpölaitteiston hankintahinnat ovat suuruusluokaltaan kohtuullisen tarkkoja, mutta hinnat ovat kuitenkin jonkin verran arvioituja ja pyöristettyjä.

Sähkö- ja kaukolämpöenergioiden hinnat Excel-laskentaohjelmaa varten tiedusteltiin Tampereen Sähkölaitokselta. Hinnat ovat tämänhetkisiä hintoja. Laskentaohjelmaa varten kaukolämmöstä otettiin selville kaukolämpöenergian hinta

(17) sekä kaukolämmön perusmaksu (18). Tampereen Kaukolämpö Oy on tämän vuoden alusta siirtynyt käyttämään kaukolämpöenergiassa kiinteää energiamaksun perusarvoa, jota kompensoidaan vuodenaajoista riippuvilla kuukausikertoimilla. Laskentaohjelmassa käytettiin kuukausikertoimilla kerrottujen energiamaksujen keskiarvoa.

Sähkön hinta tiedusteltiin myös Tampereen Sähkölaitokselta. Sähkön hinta on kokonaishinta veroineen sisältäen sähkön myynnin sekä siirron (19). Koska esimerkkikohteet ovat suhteellisen vanhoja, maalämpöön siirtyessään kiinteistöjen pääsulakkeiden ja pääkaapeleiden koot eivät tule todennäköisesti riittämään. Laskentaohjelmassa otettiin huomioon myös pääsulakkeiden ja pääkaapelin mahdolliset uusimiset ja perusmaksun korotus.

Edellä mainittujen arvojen ja yksiköiden lisäksi laskentaohjelmaan lisättiin kohdat lämpöpumpun tehokkuutta kuvaavalle lämpökertoimelle (COP) sekä käyttökustannusten osuuksille. Molempien esimerkkikohteiden takaisinmaksuaikoja määriteltäessä laskentaohjelmaan syötettiin lämpökertoimeksi 3,0. Käyttökustannusten osuuksiksi ohjelmaan syötettiin 95 % maalämmölle ja 5 % sähkölle.

Laskentaohjelmasta on pyritty tekemään mahdollisimman käyttäjäystävällinen. Hintoja ja muita arvoja on helppo muuttaa, kun esimerkiksi vaihdetaan laskettavaa kohdetta tai kun energioiden hintoihin tulee muutoksia. Tässä opinnäytetyössä laskettavien esimerkkikohteiden takaisinmaksuajaksi saatiin seuraavat: As Oy Saukonrinteen maalämpöjärjestelmän takaisinmaksuajaksi saatiin 20,6 vuotta ja As Oy Saukonselän takaisinmaksuajaksi 15,7 vuotta. Valittujen maalämpölaitteistojen tekninen käyttöikä on 22–25 vuotta, joten molemmat maalämpöjärjestelmät maksavat itsensä takaisin ennen järjestelmien uusimista. Maalämpölaitteiston huollon tarve on huomioitu molemmissa kohteissa takaisinmaksuaikoja määriteltäessä. Käyttökustannuksiin lisättiin huollon tarpeeksi 500 €/vuosi.

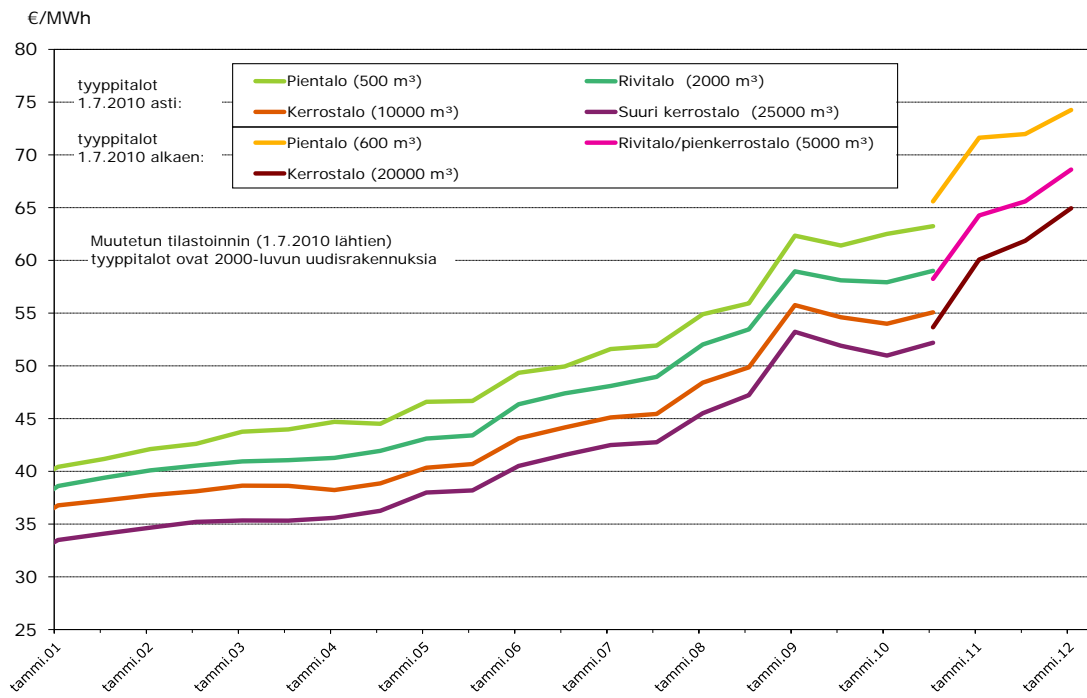
As Oy Saukonselässä maalämpöön siirtyminen on selkeästi kannattavampaa, takaisinmaksuajan jäädessä 6–10 vuotta laitteiston teknisen käyttöiän päähän. As Oy Saukonrinteessä tilanne on hieman tiukempi, koska takaisinmaksuaika

on hyvin lähellä laitteistolle annettua teknistä käyttöikää. Tästä huomataan, kuinka ratkaisevasti rakennusteknisesti haastavampien kohteiden maalämpöjärjestelmien hankintahinnat voivat nousta yllättävänkin korkeiksi. As Oy Saukonrinteessä mahdollinen siirtyminen maalämmön käyttöön tulee arvioida kannattavuuden suhteen todella tarkasti. Parhaassa tapauksessa maalämpöä pystytään hyödyntämään 100-prosenttisesti lähes viiden vuoden ajan. Toisaalta, on suuri mahdollisuus myös siihen, että laitteiston uusiminen tulee eteen jo ennen takaisinmaksuajan täyttymistä.

Laskentaohjelmassa suoritettiin myös herkkyystestaus vuotuiselle lämpökertoimelle. Koska käytetty lämpökerroin ei ole absoluuttisen tarkka, vertailtiin takaisinmaksuaikoja erilaisilla lämpökertoimilla. Lämpökertoimella 2,5 takaisinmaksuajat pidentyvät huomattavan paljon pidemmiksi kuin lämpökertoimella 3,0. Lämpökertoimella 3,5 takaisinmaksuajat lyhenevät, mutta muutos on huomattavasti maltillisempi kuin muutos 2,5 ja 3,0 välillä. Herkkyystestien tulokset esitetään liitteessä 3.

Yksityiskohta, joka myös merkittävästi vaikuttaa maalämpöjärjestelmien takaisinmaksuaikoihin, ovat energian hinnat. Koska tässä opinnäytetyössä tarkasteltavissa esimerkkikohteissa nykyisinä lämmöntuotantojärjestelminä on kaukolämpö, on mielenkiintoista tutkia viime vuosien kaukolämpöenergian hinnan kehitystä ja sen vaikutusta maalämpöjärjestelmien takaisinmaksuaikoihin. Jos laskentaohjelmaan syötetään esimerkiksi viiden vuoden takaisia kaukolämpöenergian hintoja ja perusmaksuja, voidaan huomata, kuinka takaisinmaksuajat pidentyvät usealla vuodella. Jos taas ohjelmaan syötetään nykyisiä kaukolämmön hintoja korkeampia hintoja, huomataan, kuinka takaisinmaksuajat lyhenevät.

Kaukolämmön hinta on viime vuosina ollut vahvassa ja tasaisessa kasvussa kuten kuvasta 7 voidaan huomata. Hinnan kehitykseen ei tulevaisuudessa ole tulossa merkittävää muutosta. Kaukolämmön hinnan ja sähkön hinnan jatkaessa nousuaan uusiutuvien energianlähteiden ja etenkin maalämmön hyödyntäminen energianlähteenä tulee varmasti yleistymään.

KUVA 7. Kaukolämmön hinta, teho + energiamaksu (20, linkki Diaesitys kaukolämmön hinnan kehityksestä, s. 1)

5 YHTEENVETO

Opinnäytetyössä tutkittiin ja vertailtiin saneerauskohteiden siirtymistä kaukolämmöstä maalämmön käyttöön. Esimerkkikohteina työssä toimivat kaksi taloyhtiötä, Asunto-osakeyhtiö Saukonrinne ja Asunto-osakeyhtiö Saukonselkä. Tärkeimpänä tehtävänä työssä oli maalämpöjärjestelmien hankintahintojen selvitys ja sitä kautta takaisinmaksuaikojen määrittäminen.

Asunto-osakeyhtiöiden kulutustiedot saatiin käyttöön taloyhtiöiden isännöitsijältä. Kulutustietojen perusteella toteutettiin maalämpökaivojen mitoitus EED-mitoitusohjelmalla, johon pyrittiin syöttämään olemassa olevia olosuhteita mahdollisimman hyvin vastaavat arvot. Työssä käydään läpi myös tärkeimmät lainsäädännölliset asiat siirryttäessä maalämmön hyödyntämiseen. Maalämpöjärjestelmien hankintahinnat ja mitoitus tiedusteltiin maalämpöön erikoistuneilta yrityksiltä.

Takaisinmaksuaikojen selvittämiseksi laadittiin Excel-pohjainen laskentaohjelma. Maalämpöjärjestelmän hankintahinnan ja kulutustietojen lisäksi laskentaohjelmaan syötettiin tiedot mm. sähkö- ja kaukolämpöenergioiden hinnoista. Laskentaohjelmaan syötettyjen tietojen pohjalta ohjelma laski maalämpöjärjestelmille takaisinmaksuajat, joita verrattiin laitteistojen teknisiin käyttöikiin.

Tässä opinnäytetyössä ei päässyt vertailemaan erikokoisten asunrakennusten maalämpöjärjestelmien takaisinmaksuaikoja, koska kohteet olivat lähes samankokoiset. Työtä tehdessä selvisi kuitenkin useita tärkeitä yksityiskohtia, joita tulee ottaa huomioon, kun isompaan saneerattavaan asuinrakennuskohteeseen mitoitetaan maalämpöjärjestelmää. Rakennusteknisten töiden laajuudet, energioiden hinnat ja asuinrakennusten sijoittuminen tontille ovat merkittäviä tekijöitä maalämpöjärjestelmän mitoitusta ja hankintahintaa määriteltäessä. Lämmöntuotantojärjestelmän vaihtaminen ja uusiminen isompaan saneerauskohteeseen on aina usean osatekijän summa ja jokainen tällainen saneerattava kohde on omanlaisensa.

LÄHTEET

1. Porakaivo maalämmön lähteenä. Suomen Lämpöpumppuyhdistys ry. Saatavissa:
http://www.sulpu.fi/index.php?option=com_content&task=view&id=20&Itemid=114. Hakupäivä 19.3.2012.
2. Maalämpö. Lämpöässä. Saatavissa:
<http://www.lampoassa.fi/maalampo.html>. Hakupäivä 19.3.2012.
3. Maalämpöjytky tuli. Viimevuoden kasvu 72 %. Suomen Lämpöpumppuyhdistys ry. Saatavissa:
http://www.sulpu.fi/index.php?option=com_content&task=view&id=186&Itemid=123. Hakupäivä 19.3.2012.
4. Suomeen asennetut lämpöpumput 1996-2011 kappaleina. Suomen Lämpöpumppuyhdistys ry. Saatavissa
http://www.sulpu.fi/images/stories/suomeen_asennetut_Lmpumpput_1996-2011_kyrt.pdf. Hakupäivä 22.3.2012.
5. Maalämpöpumppu, toimintaperiaate. Senera. Saatavissa:
<http://www.senera.fi/Maalampopumppu>. Hakupäivä 25.3.2012.
6. Thermia. Saatavissa: <http://www.thermia.fi/lampopumppu/nain-lampopumppu-toimii.asp>. Hakupäivä 25.3.2012.
7. Valtioneuvoston asetus maankäyttö- ja rakennusasetuksen muuttamisesta. Saatavissa:
<http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=125750&lan=fi>. Hakupäivä 10.2.2012.

8. Juvonen, Janne 2009. Ympäristöopas 2009. Suomen ympäristökeskus. Saatavissa: <http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=108367>. Hakupäivä 23.2.2012.
9. Saukonmäki Oy. Saatavissa: http://www.saukonmaki.fi/upload/saukonmaki_oy/Saukonm%25E4en_alue_petsamonkatu.pdf. Hakupäivä 8.4.2012.
10. Terminen vastetesti eli TRT- mittaus. Geologian tutkimuskeskus. Saatavana: <http://www.gtk.fi/tutkimus/tutkimusohjelmat/energia/trtmittaus.html>. Hakupäivä 24.2.2012.
11. Leppäharju, Nina – Turunen, Tuomo – Kallio, Jarmo 2010. Bergansin geoenergiatutkimukset ja energiakaivokentän mallinnus. Geologian tutkimuskeskus. Saatavissa: <http://berganskiinteistot.files.wordpress.com/2010/05/bergans-geoenergia-19-3-10.pdf>. Hakupäivä 18.4.2012.
12. Energian varastoinnin nykytila. VTT:n tiedote. 2003. Saatavissa: <http://www.vtt.fi/inf/pdf/tiedotteet/2003/T2199.pdf>. Hakupäivä 11.12.2011.
13. RakMK osa D5. 2007. Suomen rakentamismääräyskokoelma osa D5. Rakennuksen energiankulutuksen ja lämmitystehontarpeen laskenta. Ohjeet 2007. Ympäristöministeriö.
14. Hytönen, Mika 2012. Projektipäällikkö, Greenheat. Puhelinkeskustelu 15.3.2012.
15. Ilmatieteenlaitos 2012. Puhelinkeskustelu 4.4.2012.
16. Kaukolämmön liittymishinnasto 1.7.2010 alkaen. Tampereen Sähkölaitos. Saatavissa: <http://www.tampereensahkolaitos.fi/NR/rdonlyres/94FAA96E-BBFC-4D38-B198->

F82FE803AE7C/0/Kaukol%C3%A4mm%C3%B6nliittymishinnasto2010070
1.pdf. Hakupäivä 5.4.2012.

17. Kaukolämmön energiamaksu muuttuvaksi 2012. Tampereen Sähkölaitos.
Saatavissa: http://www.tampereensahkolaitos.fi/NR/rdonlyres/89977445-2959-4242-9490-D5932C6FD1E6/0/Kaukol%C3%A4mp%C3%B6_asiakaskirje_netti.pdf.
Hakupäivä 5.4.2012.
18. Kaukolämmön myyntihinnat 1.1.2012 alkaen. Tampereen Sähkölaitos. Saatavissa: http://www.tampereensahkolaitos.fi/NR/rdonlyres/A02CE3FF-1E28-49AC-96AE-AA4D5935F1E8/615/KLHinnat_20120101_v.pdf. Hakupäivä 5.4.2012.
19. Sähköhinnasto 1.6.2011 alkaen. Tampereen Sähkölaitos. Saatavissa: http://www.tampereensahkolaitos.fi/NR/rdonlyres/2A0018F5-F45A-4275-94C9-DB7C78EB2D22/0/S%C3%A4hk%C3%B6hinnasto162011_myynti.pdf. Hakupäivä 5.4.2012.
20. Wilhelms, Taina 2012. Kaukolämmön hinta, teho +energiamaksu €/MWh (sis. verot). Powerpoint-diasarja. Kaukolämmön hinnat tyypitaloissa eri paikkakunnilla. Energiateollisuus. Saatavissa: <http://www.energia.fi/tilastot/kaukolammon-hinnat-tyyppitaloissa-eri-paikkakunnilla>. Hakupäivä 9.4.2012

As Oy Saukonrinne

Rakennusvuosi: 1966
 Asuntoja: 50kpl
 Kerroksia: 3
 Tilavuus: 13200m³
 Huoneistoala: 3090m²

Lämmitys, vesi-, jätevesi sekä sähkö

Tarkasteltaessa lämmön, veden ja sähkön kulutuskehitystä ja verrattaessa niitä aikaisempiin vuosiin päädytään seuraaviin lukusarjoihin:

vuosi	Lämpö (MWh)	Sähkö (kWh)	Vesi (m ³)
1999	632	60974	4532
2000	595	59480	4236
2001	655	61738	4076
2002	636	58974	4089
2003	652	61322	4003
2004	624	64387	4491
2005	615	65292	3601
2006	622	65300	2379
2007	615	65431	2433
2008	579	62761	4189
2009	594	64148	6184
2010	633	49766	6000, arvio

Veden kulutus asukasta kohden on ollut 238 litraa vuorokaudessa. Korkean kulutuksen syynä oli rakennusten välissä ollut vesijohtovuoto. Vuoto korjattiin yhtiökokouksen päätöksellä kesällä 2010 sulanmaan aikana. Tampereen Vesi Oy hyvitti vuoden ylimääräisestä vedenkulutuksesta käyttöveden osalta 50% ja jäteveden osalta 100%. Lämmön kulutus suhteessa tilavuuskuutiometriin on tilikauden 2010 aikana ollut 47,95 kilowattituntia. Sähkönkulutus tilavuuskuutiometriä kohden on ollut 3,77 kilowattituntia.

Lämmönkulutus 2008

Tammikuu	77,32	MWh
Helmikuu	73,09	MWh
Maaliskuu	79,35	MWh
Huhtikuu	49,95	MWh
Toukokuu	31,01	MWh
Kesäkuu	18,88	MWh
Heinäkuu	14,39	MWh
Elokuu	18,74	MWh
Syyskuu	37,40	MWh
Lokakuu	46,31	MWh
Marraskuu	61,13	MWh
Joulukuu	71,55	MWh
Yhteensä	579,15	MWh

As Oy Saukonselkä

Rakennusvuosi: 1968
 Asuntoja: 56kpl
 Kerroksia: 3
 Tilavuus: 15700m³
 Huoneistoala: 3470m²

Lämmitys, vesi-, jätevesi sekä sähkö

Tarkasteltaessa lämmön, veden ja sähkön kulutuskehitystä ja verrattaessa niitä aikaisempiin vuosiin päädytään seuraaviin lukusarjoihin:

vuosi	Lämpö (MWh)	Sähkö (kWh)	Vesi (m ³)
2000	660	55224	4611
2001	720	59478	4796
2002	709	63211	4867
2003	714	63416	4686
2004	671	62023	4992
2005	680	62135	4180
2006	709	63603	4060
2007	624	57443	3758
2008	617	58694	4105
2009	647	53503	4034
2010	702	61990	3735

Veden kulutus asukasta kohden on ollut 120,3 litraa vuorokaudessa. Lämmön kulutus suhteessa tilavuuskuutiometriin on tilikauden 2010 aikana ollut 44,7 kilowattituntia. Sähkönkulutus tilavuuskuutiometriä kohden on ollut 3,95 kilowattituntia.

Lämmönkulutus 2008

Tammikuu	80,79	MWh
Helmikuu	74,87	MWh
Maaliskuu	82,97	MWh
Huhtikuu	52,38	MWh
Toukokuu	33,25	MWh
Kesäkuu	19,79	MWh
Heinäkuu	14,66	MWh
Elokuu	20,11	MWh
Syyskuu	40,15	MWh
Lokakuu	50,15	MWh
Marraskuu	65,89	MWh
Joulukuu	81,87	MWh
Yhteensä	616,88	MWh

Projektin muistiinpanot
Asunto-osakeyhtiö Saukonrinne
MITOITUS 1

Yhteenveto

Hinta	
Porareikien lukumäärä	14
Porakaivon syvyys	220.18 m
Porakaivon yhteispituus	3082.51 m

SUUNNITTELU TIEDOT

=====

MAA

Maaperän lämmönjohtavuus	3.500 W/(m·K)
Maaperän lämpökapasiteetti	2.400 MJ/(m ³ ·K)
Maanpinnan lämpötila	5.00 °C
Maaperän lämpövuoto	0.0400 W/m ²

Porausreikä

Kokoonpano	
Porakaivon syvyys	220.18 m
Porakaivojen väli	20.00 m
Porakaivon asennus	Normi-U
Porakaivon halkaisija	139.70 mm
U-putken halkaisija	50.000 mm
U-putken paksuus	2.900 mm
U-putken lämmönjohtokyky	0.420 W/(m·K)
U-putken käyrän halkaisija	85.000 mm
Kaivonesteen lämmönjohtavuus	0.600 W/(m·K)
Kontak.Lämpövast. putki/kaivoneste	0.0000 (m·K)/W

LÄMPÖVASTUKSET

Porakaivon lämpövastukset lasketaan
Laskennan monikerrat 10
Sisäinen lämmönsiirto meno ja paluuputken välillä vakio

LÄMMÖNSIIRTONESTE

Lämmönjohtokyky	0.4400 W/(m·K)
Ominaislämpökapasiteetti	4250.000 J/(Kg·K)
Tiheys	960.000 Kg/m ³
Viskositeetti	0.007600 Kg/(m·s)
Jäätymispiste	-15.0 °C
Virtaus per porakaivo	2.000 l/s

PERUSKUORMA

Vuotuinen LKV kuorma	122.00 MWh
Vuotuinen lämpökuorma	457.00 MWh
Vuotuinen jäähdytyskuorma	0.00 MWh

LKV:n COP	3.00
vuosi COP (lämmitys)	3.00
vuosi COP (jäähdytys)	3.00

Kuukausittainen energiaprofiili [MWh]

Kuukausi	Lämpö		Kylmä		Maaperä
TAM	0.155	81.00	0.000	0.00	54.001
HEL	0.148	77.80	0.000	0.00	51.868
MAA	0.125	67.29	0.000	0.00	44.861
HUH	0.099	55.41	0.000	0.00	36.940
TOU	0.064	39.41	0.000	0.00	26.276
KES	0.000	10.17	0.000	0.00	6.778
HEI	0.000	10.17	0.000	0.00	6.778
ELO	0.000	10.17	0.000	0.00	6.778
SYY	0.061	38.04	0.000	0.00	25.362
LOK	0.087	49.93	0.000	0.00	33.284
MAR	0.117	63.64	0.000	0.00	42.424
JOU	0.144	75.97	0.000	0.00	50.650
-----	-----	-----	-----	-----	
Summa	1.000	579.00	0.000	0.00	386.000

Projektin muistiinpanot
Asunto-osakeyhtiö Saukonselkä
MITOITUS 1

Yhteenveto

Hinta

Porareikien lukumäärä	13
Porakaivon syvyys	216.63 m
Porakaivon yhteispituus	2816.21 m

SUUNNITTELU TIEDOT

=====

MAA

Maaperän lämmönjohtavuus	3.500 W/(m·K)
Maaperän lämpökapasiteetti	2.400 MJ/(m ³ ·K)
Maanpinnan lämpötila	5.00 °C
Maaperän lämpövuoto	0.0400 W/m ²

Porausreikä

Kokoonpano	
Porakaivon syvyys	216.63 m
Porakaivojen väli	25.00 m
Porakaivon asennus	Normi-U
Porakaivon halkaisija	139.70 mm
U-putken halkaisija	63.000 mm
U-putken paksuus	5.800 mm
U-putken lämmönjohtokyky	0.420 W/(m·K)
U-putken käyrän halkaisija	76.000 mm
Kaivonesteen lämmönjohtavuus	0.600 W/(m·K)
Kontak.Lämpövast. putki/kaivoneste	0.0000 (m·K)/W

LÄMPÖVASTUKSET

Porakaivon lämpövastukset lasketaan
Laskennan monikerrat 10
Sisäinen lämmönsiirto meno ja paluuputken välillä vakio

LÄMMÖNSIIRTONESTE

Lämmönjohtokyky	0.4400 W/(m·K)
Ominaislämpökapasiteetti	4250.000 J/(Kg·K)
Tiheys	960.000 Kg/m ³
Viskositeetti	0.007600 Kg/(m·s)
Jäätymispiste	-15.0 °C
Virtaus per porakaivo	2.000 l/s

PERUSKUORMA

Vuotuinen LKV kuorma	120.00 MWh
Vuotuinen lämpökuorma	497.00 MWh
Vuotuinen jäähdytyskuorma	0.00 MWh

LKV:n COP	3.00
vuosi COP (lämmitys)	3.00
vuosi COP (jäähdytys)	3.00

Kuukausittainen energiaprofiili [MWh]

Kuukausi	Lämpö	Kylmä	Maaperä
TAM	0.155 87.04	0.000 0.00	58.023
HEL	0.148 83.56	0.000 0.00	55.704
MAA	0.125 72.13	0.000 0.00	48.083
HUH	0.099 59.20	0.000 0.00	39.469
TOU	0.064 41.81	0.000 0.00	27.872
KES	0.000 10.00	0.000 0.00	6.667
HEI	0.000 10.00	0.000 0.00	6.667
ELO	0.000 10.00	0.000 0.00	6.667
SYY	0.061 40.32	0.000 0.00	26.878
LOK	0.087 53.24	0.000 0.00	35.493
MAR	0.117 68.15	0.000 0.00	45.433
JOU	0.144 81.57	0.000 0.00	54.379
-----	-----	-----	-----
Summa	1.000 617.00	0.000 0.00	411.333

SAUKONRINNE

VERSIO I

(Käyttöveden kulutus laskettu kesäkuukausien lämmitysenergian tarpeen mukaan)

2008	MWh	Lämtarveluku 2008	Normaalivuosi 1971-2000
Tamm	77,32	576	734
Helmi	73,09	528	681
Maalis	79,35	588	614
Huhti	49,95	349	411
Touko	31,01	164	186
Kesä	18,88	26	29
Heinä	14,39	18	6
Elo	18,74	47	39
Syys	37,4	239	211
Loka	46,31	327	382
Marras	61,13	482	537
Joulu	71,55	505	672
579,12		3849	4502

*OLETUS, ETTÄ KESÄSULKUA ON KÄYTETTY

Läm.käyt.vesi **17,34** MWh/kk (Kesä-elo)**10 m3/vrk**166 hlöä 60 litraa/vrk kulutus
75 hlöä 133 litraa/vrk ???Lämm. 2008 **371,08** MWh
Lämm. Kv.2008 **208,04** MWhNormaalivuoden energiankulutus **642,08** MWh
läm 434,04 MWh
lämm. Kv 208,04 MWhEnergiamaksu **58,04** €/MWh

Kustannus kaukolämmöllä (energ.maksu 58,04 €/MWh)

37 266 €

Perusmaksu 401 €/kk (tilausvesivirta 3,6 m3/h)

4 812 €

YHT

42 078 € (alv 0%)

KUSTANNUKSET	2012	
Kaukolämpö		
Energiamaksu	58,04	€/MWh
Perusmaksu	401	€/kk
Sähkö		
Sähkön hinta	128,7	€/MWh

Versio II

(käyttöveden kulutus laskettu asukkaiden määrän mukaan)

2008	MWh	Lämtarveluku 2008	Normaalivuosi 1971-2000
Tamm	77,1	575	734
Helmi	73,09	527	681
Maalis	79,35	587	614
Huhti	49,95	348	411
Touko	30,68	164	186
Kesä	19,21	26	29
Heinä	14,39	18	6
Elo	18,74	47	39
Syys	37,4	244	211
Loka	46,31	328	382
Marras	61,13	481	537
Joulu	71,58	544	672
578,93		3889	4502

Läm.käyt.vesi **7,94** MWh/kk (75 hlöä 60 litraa/vrk)Lämm. 2008 **483,67** MWh
Lämm. Kv.2008 **95,27** MWhNormaalivuoden energiankulutus **660,99** MWh
(läm + lämm. Kv)Lämmitys **565,72** MWh
Lämm. Kv **95,27** MWhLämpimän veden kulutus henkilöä kohti,
 $V_{kv,omin,henk}$ dm³/henk vuorokaudessa
Asuinrakennus 60 dm³/vrk
D5, s2775hlöä*0,06m³/hlö*365vrk / 12kk*58 / 100058 on veden lämmittämiseen (lämpötilan muutos 50 °C) tarvittava energiamäärä vesikuutiota kohden, kWh/m³

Kustannus kaukolämmöllä (energ.maksu 58,04 €/MWh)

38364 €

Perusmaksu 680 €/kk (tilausvesivirta 7,2 m3/h)

4 812 €

YHT

43 176 €Sähkön hinta **128,70** €/MWh

	Maalämpö	Kaukolämpö
Hankintahinta		
Laitteistot ja poraus	232 337 €	32 000 €
Asennus		
sähköliittymä		
Rak.tek työt ja maarak.		
	232 337 €	32 000 €

EROTUS ML-KL **200 337** €

	Maalämpö	Kaukolämpö
Käyttökustannukset		
Huollot (vuodessa)	500 €	
Sähkön perusmaksu (korotus)	1 000 €	
Käyttökustannus (95% ML 5% S)	27 884 €	39 107 €
	29 384 €	39 107 €

(Normaalivuotena)

EROTUS käyt.kust. ML-KL **9 723** €

L 19 048 € Lämpökertoimena käytetty 3,0

LKV 8 836 €

YHT 27 884 €

SÄÄSTÖT	%		
Lämmitys	7	0,07	0,93
käyttövesi	10	0,1	0,9
LÄMPÖKERROIN			3
KÄYTTÖKUSTANNUS	%		
Maalämpö	95	0,95	
Sähkö	5	0,05	

Takaisinmaksuaika **20,6** Vuotta Laitteiston tek. käyttöikä on noin 22-25 vuotta

Herkkyystarkastelu

COP	2,5	3	3,5
Takaisinmaksuaika (vuotta)	40,8	20,6	15,2

SAUKONSELKÄ

VERSIO I

(Käyttöveden kulutus laskettu kesäkuukausien lämmitysenergian tarpeen mukaan)

2008	MWh	Lämtarveluku 2008	Normaalivuosi 1971-2000
Tamm	80,79	576	734
Helmi	74,87	528	681
Maalis	82,97	588	614
Huhti	52,38	349	411
Touko	33,25	164	186
Kesä	19,79	26	29
Heinä	14,66	18	6
Elo	20,11	47	39
Syys	40,15	239	211
Loka	50,15	327	382
Marras	65,89	482	537
Joulu	81,87	505	672
616,88		3849	4502

*OLETUS, ETTÄ KESÄSULKUA ON KÄYTETTY

Läm.käyt.vesi **18,19** MWh/kk (Kesä-elo)**10 m3/vrk****174** hlöä 60 litraa/vrk kulutus
90 hlöä 116 litraa/vrk ???Lämm. 2008 **398,64** MWh
Lämm. Kv.2008 **218,24** MWhNormaalivuoden energiankulutus **684,51** MWh
läm 466,27 MWh
lämm. Kv 218,24 MWhEnergiamaksu **58,04** €/MWh

Kustannus kaukolämmöllä (energ.maksu 59,53 €/MWh)

39 729 €

Perusmaksu 367 €/kk (tilausvesivirta 3,2 m3/h)

4 404 €

YHT

44 133 € (alv 0%)

KUSTANNUKSET	2012	
Kaukolämpö		
Energiamaksu	58,04	€/MWh
Perusmaksu	367	€/kk
Sähkö		
Sähkön hinta	128,7	€/MWh

Versio II

(käyttöveden kulutus laskettu asukkaiden määrän mukaan)

2008	MWh	Lämtarveluku 2008	Normaalivuosi 1971-2000
Tamm	80,79	576	734
Helmi	74,87	528	681
Maalis	82,97	588	614
Huhti	52,38	349	411
Touko	33,25	164	186
Kesä	19,79	26	29
Heinä	14,66	18	6
Elo	20,11	47	39
Syys	40,15	239	211
Loka	50,15	327	382
Marras	65,89	482	537
Joulu	81,87	505	672
616,88		3849	4502

Läm.käyt.vesi **9,53** MWh/kk (90 hlöä 60 litraa/vrk)Lämm. 2008 **502,56** MWh
Lämm. Kv.2008 **114,32** MWhNormaalivuoden energiankulutus **702,14** MWh
(läm + lämm. Kv)Lämmitys **587,82** MWh
Lämm. Kv **114,32** MWhLämpimän veden kulutus henkilöä kohti,
 $V_{kv, omin, henk} \text{ dm}^3/\text{henk vuorokaudessa}$
Asuinrakennus 60 dm³/vrk
D5, s2790hlöä*0,06m³/hlö*365vrk / 12kk*58 / 100058 on veden lämmittämiseen (lämpötilan muutos
50 °C) tarvittava energiamäärä vesikuutiota
kohden, kWh/m³

Kustannus kaukolämmöllä (energ.maksu 58,04 €/MWh)

40752 €

Perusmaksu 680 €/kk (tilausvesivirta 7,2 m3/h)

4 404 €

YHT

45 156 €Sähkön hinta **128,70** €/MWh

	Maalämpö	Kaukolämpö
Hankintahinta		
Laitteistot ja poraus	177 956 €	25 000 €
Asennus		
sähköliittymä		
Rak.tek työt ja maarak.	177 956 €	25 000 €

EROTUS ML-KL **152 956** €

	Maalämpö	Kaukolämpö
Käyttökustannukset		
Huollot (vuodessa)	500 €	
Sähkön perusmaksu (korotus)	1 000 €	
Käyttökustannus (95% ML 5% S)	29 732 €	40 972 €
	31 232 €	40 972 €

EROTUS käyt.kust. ML-KL **9 740** €

L 20 463 € (Lämpökertoimena käytetty 3,0)

LKV 9 269 €

YHT 29 732 €

SÄÄSTÖT	%		
Lämmitys	7	0,07	0,93
käyttövesi	10	0,1	0,9
LÄMPÖKERROIN			3
KÄYTTÖKUSTANNUS	%		
Maalämpö	95	0,95	
Sähkö	5	0,05	

(Normaalivuotena)

Takaisinmaksuaika **15,7** Vuotta Laitteiston tek. käyttöikä on noin 22-25 vuotta

Herkkyystarkastelu

COP	2,5	3	3,5
Takaisinmaksuaika (vuotta)	33,2	15,7	11,4